

EESTI INIMÕIGUSTE ARUANNE 2018

KOKKUVÕTE

Eestis kehtib mitmeparteisüsteem ja konstitutsiooniline demokraatia, siin on ühekojaline parlament, valitsust juhib peaminister ning riiki juhib president. Peaminister ja valitsuskabinet esindavad reeglina üht parteid või parteide koalitsiooni, kellel on parlamendis kõige rohkem kohti. Viimati toimusid parlamendivalimised 2015. aastal ning valitsuskoalitsioon asus tööle järgmisel kuul. Koalitsioon muutus 2016. aastal, kui ametisse astus peaminister Jüri Ratase juhitud valitsus, kuhu kuulusid Keskerakond, Sotsiaaldemokraatlik Erakond ning Isamaa ja Res Publica Liit. Vaatlejad pidasid valimisi vabadeks ja õiglasteks.

Tsiviilametkonnad säilitasid julgeolekujõudude üle tõhusa kontrolli.

Ei laekunud teateid ränkadest inimõiguste rikkumistest.

Valitsus tarvitas vajalikke meetmeid, et uurida, süüdi mõista ja karistada ametnikke, kes olid toime pannud rikkumisi.

1. osa. Austus isikupuutumatuses, sh inimese õigus kaitsele alljärgneva eest

a. Inimeselt omavoliliselt elu võtmine ja muud ebaseaduslikud või poliitilise motivatsiooniga tapmised

Ei laekunud ühtki teadet, et valitsus või selle esindajad oleksid inimestelt omavoliliselt või ebaseaduslikult elu võtnud.

b. Kadumine

Ei laekunud ühtki teadet kadumisest, mille korraldamises võiks kahtlustada riigivõimu või sellega seotud motiive.

c. Piinamine ja muu julm, ebainimlik või inimväärlikust alandav kohtlemine või karistamine

Seadusega on selline kohtlemine keelatud, kuid laekus teateid, et politsei on kasutanud kahtlusosaluste vahistamisel ja ülekuulamisel liigset füüsilist jõudu ning verbaalset ahistamist. Politsei vastu algatatud kohtuasjade arv ebavajaliku jõu kasutamise eest on võrreldes viimaste aastatega kahanenud. Aasta esimeses pooles esitasid ametivõimud politseinike vastu kolm kaebust liigse jõu kasutamise eest. Ühel juhul esitati politseiniku vastu süüdistus liigse jõu kasutamise ja füüsilise rünnaku eest baaris.

28. juunil toetas apellatsioonikohus Viru Maakohtu 2017. aasta otsust mõista süüdi politseinik, kes oli kasutanud 2016. aastal liigset jõudu. Kohus määras politseinikule trahviks 3000 eurot (3450 dollarit) ja teist samapalju kohtukulude katmiseks.

Tingimused vanglates ja kinnipidamiskeskustes

Ei laekunud ühtki olulist teadet selle kohta, et vangla või kinnipidamisasutuse tingimused rikuksid inimõigusi.

Füüsilised tingimused: aasta esimese kaheksa kuu jooksul esines üks juhtum, kus kinnipeetav tappis kinnipidamiskeskuses teise kinnipeetava, ning vanglates tehti neli enesetappu. 2017. aastal leidis õiguskantsler inspeksioonide käigus mitu rikkumist vanglate ja eriti kinnipidamiskeskuste tingimustes. Lagunenud ning vananenud nõukogudeaegne vangla Tallinnas põhjustas jätkuvalt palju probleeme. Õiguskantsleri aruande järgi ei olnud kinnipeetavatel mõnes vanglas ja kinnipidamiskeskuses piisav ligipääs seaduslikele dokumentidele. Õiguskantsler keskendus vangide piiratud internetikasutusele ning pidas mõningaid piiranguid vananenuks ja põhjendamatuks.

Administreerimine: väärkohtlemise kohta laekunud usaldusväärsete teadete puhul uurisid ametivõimud süüdistusi nõuetekohaselt.

Sõltumatu järelevalve: valitsus lubas üldjuhul sõltumatutel valitsusvälistel üksustel, nagu inimõiguste rühmitused, meedia või rahvusvahelised organid, järelevalvet teostada.

d. Omavoliline vahistamine või kinnipidamine

Põhiseaduse ja seadustega on keelatud inimest omavoliliselt vahistada või kinni pidada ning igal inimesel on õigus vaidlustada oma kinnipidamine kohtus; valitsus üldjuhul järgis neid keelde.

Politsei ja julgeolekustruktuuride roll

Sisejulgeoleku eest vastutavad Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitseiamet. Sõjaväe vastutusallas on välisjulgeolek, samuti teatavad aspektid sisejulgeoleku tagamisel. Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitseiamet kuuluvad siseministeeriumi haldusalasse. Eesti Kaitsevägi kuulub kaitseministeeriumi alla. Juurdlusi juhib ja kohtus esitab süüdistusi prokuratuur. Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitseiamet uurivad tsiviilasju, sõjaväepolitsei tegeleb aga kaitsejõududega. Valitsusel on tõhusad meetmed positsiooni kuritarvitamise ja korrupsiooni uurimiseks ning karistuste määramiseks. Aastas ei laekunud ühtki teadet kaitsejõudude karistamatust tegutsemisest.

Tsiviilametkonnad säilitasid tõhusa kontrolli Politsei- ja Piirivalveameti, Kaitsepolitseiameti ja Kaitseväe üle ning valitsusel on positsiooni kuritarvitamise uurimiseks tõhusad meetmed.

Vahistamine ja kinnipeetute kohtlemine

Kui välja arvata kuriteo toimepaneku ajal tehtud vahistamised, siis on seadusega sätestatud, et inimese kinnipidamiseks peab ametiisikul olema asitõendite alusel kohtu poolt väljastatud order ning kinnipeetule tuleb üksikasjaliselt põhjendada tema vahistamise põhjust. Riigis toimib kautsjonite süsteem ning inimese vabastamiseks enne kohut on muidki võimalusi. Süüdistust

esitamata võivad ametivõimud hoida inimest kinni 48 tundi, edasi on vaja kohtuorderit. Politsei üldjuhul järgis neid nõudeid. Kriminaalmenetluse reeglistiku järgi võib inimest eeluurimise ajal kinni pidada maksimaalselt kaks kuud, kui tegemist on alaealisega, ja neli kuud, kui isikut süüdistatakse teise astme kuriteos (keskmine raskusaste). Kinnipeetavale tagatakse viivitamatult ligipääs õigusabile ning piiratud ressursidega inimeste õigusabi eest maksab riik.

e. Õiglasest ja avalikust kohtupidamisest keeldumine

Põhiseaduse järgi on Eestis sõltumatu kohtuvõim ning valitsus on üldjuhul tunnustanud kohtuvõimu iseseisvust ja erapooletust.

Kohtumenetlus

Põhiseaduse järgi on igal inimesel õigus õiglasele ja avalikule kohtupidamisele ning sõltumatu kohtuvõim on üldjuhul seda nõuet järginud.

Kaitsealustele sobib süütuse presumptsioon; neile tagatakse viivitamatu ja üksikasjalik ülevaade süüdistustest (vajaduse korral tasuta tõlkega), õiglane ja avalik kohtuistung ilma ebavajalike viivitusteta, istungil viibimine, enda valitud advokaadiga suhtlemine, sobilik aeg ja võimalused kaitse ette valmistamiseks, vajaduse korral tõlgi kasutamine alates süüdistuste esitamisest kuni kõigi edasikaebamisteni, õigus küsitleda süüdistaja või hageja kutsutud tunnistajaid ning esitada oma tunnistajad ja tõendid. Süüdistatavat ei tohi sundida ütlusi andma ega end süüdi tunnistama ning tal on edasikaebamisõigus. Juhtumiga võib tegeleda üks kohtunik, kohtunik koos hindamiskomiteega või kohtunike kogu. Riik tagab kriminaalmenetlustes igale süüdistatavale advokaadi, kuigi pigem eelistatakse palgata advokaat omal kulul. Tsiviilmenetlustes tagab riik advokaadi piiratud ressursidega inimestele. Ametivõimud on neid õigusi üldjuhul tunnustanud ja laiendanud igale elanikule sõltumata kodakondsusest.

Poliitvangid ja kinnipeetavad

Ei laekunud ühtki teadet poliitvangidest või kinnipeetavatest.

Tsiviilkohtumenetlus ja õiguskaitsevahendid

Isik või organisatsioon võib inimõiguste rikkumise eest nõuda riiklikus kohtus tsiviilõiguskaitset. Kui ta pole otsusega rahul ja kõik riiklikud kohtuastmed on läbitud, võib otsuse edasi kaevata Euroopa Inimõiguste Kohtusse.

Vara tagastamine

Valitsus on sätestanud seadused ja vajalikud meetmed kinnisvara tagastamiseks ning valitsusvälistelt organisatsioonidelt ja survegruppidele ei laekunud ühtki kaebust holokaustiaegsete nõuetega seotud otsuste kohta, sh väliskodanike puhul.

f. Omavoliline sekkumine eraellu, perekonda, kodusse või kirjavahetusse

Põhiseadusega on sellised tegevused keelatud ja ei laekunud ühtki teadet, millest võiks järeldada, et valitsus neid piiranguid ei tunnusta.

2. osa. Kodanikuõiguste tunnustamine, sealhulgas:**a. Sõna- ja ajakirjandusvabadus**

Põhiseadusega on tagatud väljendusvabadus, k.a ajakirjanduses, ning valitsus on üldjuhul seda nõuet tunnustanud. Sõltumatu ajakirjandus, tõhus seadusandlus ja toimiv demokraatlik poliitiline süsteem aitavad hoida sõnavabadust, k.a ajakirjanduses.

Internetivabadus

Valitsus ei piiranud ega takistanud internetile ligipääsu ega tsenseerinud võrgusisu ning ei ole laekunud ühtki tõestatud kaebust, nagu oleks valitsus uurinud veebis peetud eravestluseid ilma vajaliku volitusega. Rahvusvahelise Telekommunikatsiooni Liidu statistika järgi kasutas 2017. aastal internetti 88,1% rahvastikust.

Akadeemiline vabadus ja kultuuriüritused

Valitsus ei piiranud akadeemilist vabadust ega kultuuriürituste korraldamist.

b. Rahumeelsete rahvakogunemiste vabadus ja ühinemisvabadus

Põhiseaduse järgi on inimestel vabadus korraldada rahumeelseid kogunemisi ning valitsus on üldjuhul seda õigust tunnustanud.

Viimaste aastate aruannetes mainitud Sinimäe lahingute iga-aastane mälestusüritus toimus ka seekord.

Ühinemisvabadus

Kuigi põhiseaduse järgi kehtib ühinemisvabadus, on seadustes säte, et erakondadega tohivad liituda ainult kodanikud. Mittekodanike õigust liituda muude kodanikualgatustega pole piiratud.

c. Usuvabadus

USA välisministeeriumi rahvusvaheline usuvabaduse aruanne on kättesaadav aadressil www.state.gov/religiousfreedomreport/.

d. Liikumisvabadus

Põhiseaduse järgi on tagatud liikumisvabadus riigi piires, välisriikidesse reisis, emigreerudes ja kodumaale naastes ning valitsus on üldjuhul seda vabadust tunnustanud.

Valitsus tegi koostööd ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametiga (UNHCR) ja muude humanitaarorganisatsioonidega, et tagada pagulaste, asüülitaotlejate, kodakondsuseta isikute ning muude riskirühmade kaitse ja abi.

Pagulaste kaitse

Asüüli tagamine: seaduse järgi peab pagulase staatusega isikule tagama asüülikoha ning valitsus on sätestanud süsteemi pagulastele kaitse tagamiseks. Eesti Inimõiguste Keskus (EIK) ja muud valitsusvälised organisatsioonid tagasid koostöös ametivõimudega asüülitaotlejatele juriidilise ja sotsiaalse abi. Valitsusametnike sõnul oli juriidiline abi kättesaadav igas asüülitaotlemise etapis. EIK avaldas jätkuvalt muret asüülitaotlejate pikendatud kinnipidamise pärast otsuse ootamise ajal.

Turvaline päritolu- või transiitriik: valitsus võib keelduda asüüli andmast isikule, kes on pärit „turvalisest“ päritolu- või transiitriigist. Ametivõimud kinnitasid, et iga asüülitaotlejaga peeti individuaalsed vestlused.

Jätkusuutlikud lahendused: valitsus aitas pagulastel Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni programmi raames turvaliselt ja vabatahtlikult kodumaale tagasi pöörduda. Riik tegi koostööd Euroopa Liiduga ja UNHCR-ga, et viia ellu pagulaste ümberasumisprogramm. Pärast viis aastat riigis elamist on igal alalisel elanikul naturalisatsiooni võimalus, kui ta läbib kohustusliku kodakondsus- ja keeleeksami.

Ajutine kaitse: valitsus tagas ajutise kaitse isikutele, kes ei pruugi kvalifitseeruda pagulastena. Valitsus tagas aasta esimese seitsme kuu jooksul elamisloaga ajutise kaitse kümnele isikule.

Kodakondsuseta isikud

UNHCR-i andmetel oli 2015. aasta lõpus riigis 85 301 kodakondsuseta isikut. Esimese jaanuari seisuga oli valitsuse statistika andmetel 75 628 elanikul määramata kodakondsus, mis moodustab rahvaarvust 5,7%. Peaaegu kõik olid rahvuselt venelased, ukrainlased või valgevenelased. Kõik need isikud võiksid taotleda kodakondsust ning mõnel võib olla Vene, Ukraina või Valgevene kodakondsus.

On seaduslikke protseduure, millega üle 18-aastased isikud võiksid saada naturaliseerimise kaudu kodakondsuse, kuid inimõiguste vaatlejate sõnul on need ebapädevad ja naturaliseerimisvõimalus oli madal. Kodakondsuse saamise hõlbustamiseks rakendas valitsus selliseid meetmeid nagu ühiskonnaõpetuse ja keelekursuste rahastamine ning puudega isikute naturaliseerimise lihtsustamine. Valitsus lihtsustas ka eesti keele nõudeid, mille järgi üle 65-aastased isikud ei pea enam sooritama kirjalikku keeletesti, kuigi suuline eksam tuleb siiski läbida. Valitsus annab ilma vanemate eritaotluseta kodakondsuse ka alla 15-aastastele isikutele, kes on siin riigis sündinud ja kelle vanemad ei olnud Eesti ega ühegi teise riigi kodanikud, kuid olid lapse sünni ajal elanud Eestis vähemalt viis aastat.

3. osa. Vabadus osaleda poliitikas

Seaduse järgi on kodanikel õigus valida riigikogu liikmeid vabadel ja õiglastel regulaarsetel valimistel, kus hääletatakse salaja ning igapähele on üks võrdse kaaluga hääl.

Valimised ja poliitiline osalus

Viimased valimised: 2015. aasta parlamendivalimisi peeti vabaks ja õiglasteks ning nende tulemusel moodustati koalitsioon Reformierakonnast, Sotsiaaldemokraatlikust Erakonnast (SDE) ning Isamaa ja Res Publica Liidust (IRL). Reformierakonna juhitud koalitsioon saadeti laiali ning põhiseadusliku korra alusel moodustati uus koalitsioon Keskerakonnast, SDE-st ja IRL-ist, mis astus ametisse 2016. aastal peaminister Jüri Ratase juhtimisel.

Naiste ja vähemuste osalus: ükski seadus ei piira naiste või vähemuste osalemist poliitilistes protsessides ning nad ka osalesid. Seaduse järgi on ainult kodanikel õigus moodustada erakonda või erakonnaga liituda.

Pikalt Eestis elanud mittekodanikud võivad hääletada kohalikel valimistel, kuid ei tohi hääletada riiklikel valimistel ega asuda tööle riigiametisse.

4. osa. Riigiametnike korrupsioon ja valitsuse töö läbipaistmatus

Seaduse järgi on ametnike korrupsioon kriminaalkorras karistatav ning valitsus on üldjuhul seda seadust järginud. Valitsusel on võimu kuritarvitamise ning korrupsiooni uurimiseks ja karistamiseks tõhusad meetmed. Aasta jooksul esines üksikuid teateid korrumpeerunud ametnikest.

Korrupsioon: 2017. aasta septembris esitas peaprokurör süüdistuse riigile kuuluva Tallinna Sadama kahe endise juhtivtöötaja vastu: endine tegevjuht Ain Kaljurand ja endine juhatuse liige Allan Kiil, keda süüdistati perioodil 2005–2015 mitmel korral altkäemaksu võtmises ja rahapesus. Kummalegi esitati süüdistus miljonites eurodes altkäemaksu võtmises. Juhtum on lahtine.

2017. aastal langes lõpetamata korrupsioonijuhtumite arv võrreldes eelmise viie aastaga. Süüdimõistmiste arv oli sama, mis aastatel 2016–2017.

Finantshuvide avalikustamine: seaduse järgi on kõigil ametnikel kohustus avalikustada oma sissetulek ja varad. Volitatud üksustel on kohustus jälgida andmete avalikustamist ning andmeid kinnitada. Kõrgetel kohtadel ametnike finantsaruanded on avalikkusele kättesaadavad ning seaduse mittetäitmise korral rakendatakse kriminaalseid ja administratiivseid sanktsioone.

5. osa. Valitsuse suhtumine inimõiguste väidetavate rikkumiste rahvusvahelisse ja valitsusvälisesse uurimisse

Mitu kodumaist ja rahvusvahelist inimõiguste rühmitust tegutses ilma valitsuspoolsete piiranguteta, uuris inimõiguste juhtumeid ja avalikustas uurimiste tulemusi. Ametnikud tegid nendega koostööd ja olid valmis vastavalt reageerima.

Riiklikud inimõiguste organid: õiguskantsler on sõltumatu ametnik, kellele allub üle 45 töötaja ning kes on inimõiguste õigusvahemees. Õiguskantsler tagab seadusandluse vastavuse põhiseadusele, jälgib, et ametivõimud peaksid kinni esmastest inimõigustest ja -vabadustest ja heast valitsemistavast, ning aitab lahendada soo, rassi, rahvuse (etnilise päritolu), nahavärvi, keele, religiooni, sotsiaalse staatuse, vanuse, puude ja seksuaalse orientatsiooniga seotud diskrimineerimise süüdistusi. Õiguskantsler teeb ministeeriumitele ja kohalikele omavalitsustele ettepanekuid, küsib nende kommentaare ja võib pöörduda riigikohtusse. Õiguskantsler koostab parlamendile iga-aastase aruande. Avalikkus usaldas õiguskantslerit kindlalt ning valitsus vastas tema aruannetele ja otsustele.

6. osa Diskrimineerimine, sotsiaalne väärkohtlemine ja inimkaubandus

Naised

Vägistamine ja koduvägivald: seadusega on keelatud vägistamine, sh abikaasa poolt, ja füüsiline väärkohtlemine, sh koduvägivald. Seaduste täitmise tagamiseks kasutatakse tõhusaid meetmeid. Karistus vägistamise, sh abielus aset leidva vägistamise eest on kuni 15-aastane vangistus. Eesti Seksuaaltervise Liidu andmetel on 13% naistest kogenud seksuaalset väärkohtlemist, sh vägistamist.

Valitsusväliste organisatsioonide ja varjupaikade juhatajate sõnul on naistevastane vägivald, sh koduvägivald, suur probleem. Politseile tehtud koduvägivalla avalduste järgi olid 80% koduvägivalla ohvritest naised. Aastal 2017 vähenes koduvägivalla juhtumite arv võrreldes 2016. aastaga üle 10%.

Valitsusvälised organisatsioonid, kohalikud omavalitsused ja muud üksused said taotleda riigilt vägivallaohvrite aitamiseks toetust. Riigis on mitu naiste varjupaika, k.a naistele, kelle lapsed on kogenud soopõhist vägivalda, samuti on avatud telefoni abiliinid koduvägivalla ja laste väärkohtlemise puhul abistamiseks. Seksuaalse väärkohtlemise ohvritele on neli turvakodu. Tänu valitsusvälistele organisatsioonidele, sotsiaalministeeriumile, siseministeeriumile ja justiitsministeeriumile koolitati nii politseinikke, piirivalvureid kui ka sotsiaaltöötajaid kodu- ja soolise vägivalla teemadel.

Seksuaalne ahistamine: seadusega on seksuaalne ahistamine keelatud, kuigi töökohtadel seda esines. Seaduse järgi võib seksuaalse ahistamise puhul pöörduda kohtusse, õiguskantsleri poole, töövaidluskomisjoni või soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku poole. Kannatanu võib nõuda tema õigusi rikkuva tegevuse lõpetamist ning kahju hüvitamist. Seksuaalse ahistamise eest võib karistuseks määrata rahatrahvi või vabadusekaotuse kuni 30 päevaks. 2017. aastal lisati karistusseadustikku ka jälitamine ning jaanuarist märtsini laekus politseile teateid 44 jälitamisjuhtumist.

Sunniviisiline rahvaarvu kontroll: sunniviisiliste abortide või mittevabatahtliku steriliseerimise kohta ei laekunud ühtki teadet.

Diskrimineerimine: seaduse järgi on naistel ja meestel võrdne õiguslik staatus. Valitsus on üldjuhul selle nõude täitmise taganud. Teateid on laekunud töö- ja ametialase diskrimineerimise ning ebavõrdse kohtlemise kohta soo, vanuse, puude ja seksuaalse orientatsiooni pärast (vt lõige 7.d.).

Lapsed

Sünni registreerimine: kodakondsus antakse üldjuhul inimesele, kelle vähemalt üks vanem on eestlane. Lapsele võib kodakondsuse tagada emb-kumb vanem sõltumata teise vanema kodakondsusest. Lapsed, kelle vanematel pole Eesti ega ühegi teise riigi kodakondsust ja kes on elanud Eestis vähemalt viis aastat, saavad sünnijärgse kodakondsuse. Sünnid registreeriti õigel ajal.

Laste väärkohtlemine: aastal 2017 pandi umbes 93% seksuaalkuritegudest toime alla 18-aastaste isikute vastu, mis on võrreldes 2016. aastaga 4-protsendiline tõus. Politsei- ja Piirivalveamet võitles laste väärkohtlemise, sh seksuaalse väärkohtlemise vastu. Õiguskantsler oli laste õigusvahemees. Politsei koos justiits-, haridus- ja sotsiaalministeeriumite ning kohalike ja riiklike organisatsioonidega koolitas politseinikke seksuaalse väärkohtlemise teemadel.

Alaealiste ja sunniviisiline abiellu: seaduse järgi võib abielluda 18-aastane või vanem isik. Kohus võib anda seadusliku loa abiellumiseks isikule, kes on vähemalt 15-aastane.

Laste seksuaalne ekspluateerimine: seadusega on keelatud laste seksuaalne ekspluateerimine ja lapsporno levitamine ning ametivõimud on selle seaduse täitmist taganud. Vabatahtlikku seksuaalvahekorda võib astuda 14-aastane või vanem isik. Karistus lapspornoga tegelemise eest on süüdimõistmise korral alates rahatrahvist kuni kolmeaastase vangistuseni. Tüdrukuid ekspluateeritakse sagedamini kui poisse.

Rahvusvaheline lapserööv: riik allkirjastas 1980. aastal rahvusvahelise lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise Haagi konventsiooni. USA välisministeeriumi aastaaruanne piiriülese vanemapoolse lapseröövi kohta on kättesaadav aadressilt

<https://travel.state.gov/content/travel/en/International-Parental-ChildAbduction/providers/legal-reports-and-data.html>.

Antisemitism

Juudi kogukonda kuulus umbes 2500 isikut.

20. või 21. augustil põletasid ja rüüstasid tundmatud vandaalid antisemitismlike graffititega holokausti ohvrite mälestusmärgi tahvleid. RMK ja muinsuskaitse parandasid tehtud kahju 23. augustil. Peaminister ja justiitsminister mõistsid vandalismi avalikult hukka ja lubasid, et ametivõimud hakkavad juhtumit põhjalikult uurima.

26. jaanuaril korraldas valitsus iga-aastase mälestusürituse holokausti mälestuspäeva puhul Tallinnas Rahumäe juudi kalmistul. Mälestusüritustel osalesid kogu riigi kooliõpilased. 26. jaanuaril rahastasid haridus- ja teadusministeerium koos Eesti Mälu Instituudi, sihtasutuse Unitas, Eesti NATO Ühingu, juudikogukonna ja muude organisatsioonidega seminari juudi ajaloo ja kultuurist nii ajaloo- kui ka ühiskonnaõpetuse õpetajatele ning teistele huvilistele.

Inimkaubandus

USA välisministeeriumi inimkaubanduse aruanne on kättesaadav aadressil www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

Puudega inimesed

Seadusega on keelatud diskrimineerida füüsilise, sensoorse, intellektuaalse või vaimse puudega inimest. Valitsus on üldjuhul taganud selle seaduse täitmise.

Valitsus aitab puudega inimestel pääseda ligi infole ja taotleda isikliku abistaja abi. Seaduse järgi peavad alates 2002. aastast ehitatud või renoveeritud hooned olema puudega inimestele ligipääsetavad. Ligipääs vanematele hoonetele polnud üldjuhul tagatud, aga uuematel ja renoveeritud hoonetel oli ligipääsuvõimalus olemas. 30. mail tutvustas ettevõtlus- ja infotehnoloogiaminister määrust, mille kohaselt peavad avalikus kasutuses hooned olema puudega inimestele ligipääsetavad ning informatsioon kättesaadav.

Õiguskantsleri sõnul oli inimeste põhiõiguste kaitsmine vaimse tervise asutustes ebaadekvaatne. Probleemina nimetati füüsiliste ohjamismeetmete väärkasutust ning ebapädevat dokumentatsiooni ja meditsiinilist abi. Valitsusvälised organisatsioonid märkisid, et kuigi pealinnas olid teenused üldiselt ligipääsetavad, siis maapiirkondades on puudega inimestel raskem vajalikku abi saada. Teatati ka töö- ja ametialasest diskrimineerimisest (vt lõige 7.d).

Sotsiaalministeerium vastutab puudega inimeste õiguste kaitsmise eest ning kohalikud omavalitsused vastutavad sotsiaalhoolekandeteenuste tagamise eest. Valitsus jätkas töövõimereformi rakendamist, mis on suunatud vähenenud töövõimega inimestele, kelle võimekust ühiskonna tegemistes aktiivselt osaleda hinnati individuaalselt. Puudega inimeste aktivistid väljendasid muret, et reformil võib olla piiratud liikumisvõimega isikutele ebasoodne mõju. Valitsus keskendus taastusraviteenuste edendamisele, et aidata puudega inimestel iseseisvalt toime tulla. Valitsus kompenseeris mõnel juhul ka lisakulutusi.

Rahvuslikud, rassilised, etnilised vähemused

2017. aastal registreeris politsei neli füüsilise väärkohtlemise või avaliku korra rikkumise juhtumit, mille põhjus oli viha rassilise või etnilise vähemuse vastu. 1. veebruaril ründas purjus isik bussis kaht nigeerlast. Kohtus mõisteti isik süüdi ja talle määrati tingimisi karistus 18-kuulise kriminaalhooldusega.

Kodakondsuse saamiseks peab inimene rääkima eesti keelt ning kõik avalikud teenistujad ja avaliku sektori töötajad, teenindajad, meditsiiniteenuse osutajad ning muud töötajad, kes puutuvad oma töös kokku klientidega, peavad oskama riigikeelt vähemalt minimaalsel tasemel.

Venekeelsed elanikud ütlesid, et keelenõuete tõttu diskrimineeriti neid nii töökohal kui ka töötasuga. Valitsus tagas eesti keele õppimiseks jätkuvalt tasuta ja rahaliselt toetatud võimalusi.

Piirkondades, kus üle poole elanikest räägivad muud keelt peale eesti keele, on seaduse järgi lubatud edastada ametlik info neile mõistetavas keeles ning ametivõimud on seda seadust järginud.

Alla 1000 inimesest koosnev romade kogukond teatas diskrimineerimisest mitmes eluvaldkonnas, ka töökohal. Valitsus rõhutas roma lastele hariduse tagamise tähtsust, kuid sellegipoolest jätab suur hulk neist kooli pooleli.

Isikud, kelle nahavärv pole valge, teatasid elupinna otsimisega seotud diskrimineerimisest. Valitsusel oli raske leida elamispinda siia saabunud pagulastele, mis on nende eestkõnelejate sõnul sotsiaalne diskrimineerimine.

Vägivald, diskrimineerimine ja muu väärkohtlemine seksuaalse orientatsiooni ja sooidentiteedi tõttu

Seadusega on keelatud diskrimineerida inimest seksuaalse orientatsiooni ja sooidentiteedi tõttu. Kuigi seaduses ei ole seksuaalse orientatsiooni ja sooidentiteedi vormid täpselt määratletud, hõlmavad need üldise arusaamise kohaselt lesbisid, homoseksuaale, biseksuaale, transsoolisi ja intersoolisi isikuid. Survegruppide sõnul on LGBTI-inimeste sotsiaalne ahistamine ja diskrimineerimine jätkuvalt tavaline, kuid on märgata suhtumise paranemist.

7. osa. Töötajate õigused

a. Ühinemisvabadus ja õigus kollektiivläbirääkimistele

Seadused, vastavad regulatsioonid ja õigusaktid tagavad töötajatele õiguse moodustada omal valikul sõltumatuid ühendusi ja nendega liituda, algatada kollektiivläbirääkimisi ning korraldada seaduslikke streike. Valitsus on üldjuhul neid õigusi tunnustanud. Seaduse järgi on ametiühingutel õigus oma tegevust korraldada ilma sekkumiseta ning keelatud on ametiühingute vastane diskrimineerimine. Nii töötajatel kui ka tööandjatel on õigus nõuda individuaalsete töövaidluste lahendamist töövaidluskomisjonis, kuhu kuuluvad ametiühingute ja töötajate esindajad, või kohtus. Seadusega on keelatud diskrimineerida töötajaid nende kuuluvuse pärast ametiühingutesse ning nõutud ametiühingute tegevustes osalemise tõttu vallandatud töötajate ennistamist. Avaliku sektori töötajatel ei ole õigust streikida, kuid neil on õigus pidada tööandjaga läbirääkimisi palga ja töötingimuste osas.

Valitsus on üldjuhul taganud vastavate seaduste täitmise. Olemasolevatest ressurssidest, inspeksioonidest ja parandusmeetmetest üldjuhul piisas seaduste täitmise tagamiseks. Enamasti on trahvi määramisest piisanud rikkumise ära hoidmiseks. Võimalus oli avada ka

kriminaalmenetlus või tsiviilasi. Tööõnnetused või kutsehaigused töid tööandjale üldjuhul trahvi. Administratiiv- ja kohtuprotsessides ei esinenud ebavajalikke viivitusi.

Valitsus ja enamik tööandjaid on üldjuhul tunnustanud töötajate õigust moodustada ametiühing ja algatada kollektiivläbirääkimisi. Mõlemad pooled olid kollektiivläbirääkimiste poolt ning ei laekunud ühtki teadet, et valitsus või keegi osapooltest oleks sekkunud töötajate organisatsioonide tegemistesse.

Eesti Ametiühingute Keskliidu andmetel rikuti erasektoris ametiühingute õigusi sel aastal pidevalt. Keskliidu esindajate sõnul on ametiühingute vastane tegevus väga levinud. Oli ka teateid, et ettevõtte soovitas töötajatel ametiühingut mitte moodustada, ähvardades vastasel juhul töölt lahti lasta või palka vähendada või lubades ühingu mitte moodustamise korral boonust maksta.

b. Sunniviisilise või sundusliku töö keeld

Seadustega on keelatud orjus ja sunniviisiline töötamine ning valitsus rakendas seaduse täitmiseks tõhusaid meetmeid. Aastal 2017 karistas kohus inimkaubandusega seoses 14 isikut, inimkaubitsejatele määrati kahe- kuni kuueaastane karistus ning mõni tingimisi karistus. Inimkaubanduse ja sunniviisilise töö eest võib määrata kuni 15-aastase vanglakaristuse. Kuigi rikkumiste eest kehtisid tõhusad karistused, siis nende rakendamine ja kohtulik karistamine ei kajastanud tihtipeale seda sorti kuritegude tõsidust.

USA välisministeeriumi inimkaubanduse aruanne on kättesaadav aadressil www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

c. Lapstööjõu kasutamise keeld ja tööea alampiir

Seadusega on keelatud kõige raskemad lapstööjõu kasutamise vormid. Enamikul juhtudel on tööea alampiir 18 aastat. 2017. aastal sisse viidud muudatustega eemaldati seadusest seni kehtinud piirangud alaealiste palkamisele, tänu millele saavad ettevõtted taotleda alaealistele töötasu maksmise toetust. Põhikooli lõpetanud alaealised võivad töötada täistööajaga. 15–17-aastaste töökoormus sõltub sellest, kas nad käivad veel koolis. 7–12-aastased võivad Tööinspektsiooni loal teha kergemaid töid kultuuri-, kunsti-, spordi- või reklaamivaldkonnas. Alaealised ei tohi teha ohtlikku tööd, näiteks tegeleda lõhkainetega, metsloomadega vms. Seadusega on piiratud laste tööaeg ja keelatud ületunnid ning öine töö. Seaduste järgimise eest vastutab Tööinspektsioon. Valitsus rakendas tõhusalt seadusi ja meetmeid, et kaitsta lapsi tööl ekspluateerimise eest. Tööinspektsioon jälgis, kas laste töötingimused oleksid sobilikud.

d. Töö- ja ametialane diskrimineerimine

Seadusega on töö- ja ametialane diskrimineerimine keelatud. Valitsus tagas üldjuhul töö- ja ametialast diskrimineerimist keelavate seaduste täitmise ning karistused olid rikkumiste ärahoidmiseks piisavad. Kui töötajad pöördusid diskrimineerimise vastu kohtusse ning Tööinspektsioon või soolise võrdsõiguslikkuse volinik koos asjakohase institutsiooniga tõendas süüdistuse paikapidavust, pidi tööandja maksma töötajale kahjutasu. Seoses töö ja ametiga

nõuavad tööseadused ja vastavad regulatsioonid, et tööandja peab kaitsma töötajaid diskrimineerimise eest, järgima võrdse kohtlemise põhimõtet ning edendama võrdset kohtlemist ja soolist võrdõiguslikkust. Sellest hoolimata esines töö- ja ametialast diskrimineerimist seoses vanuse, soo, puude, päritolu ja keelega (vt 6. osa) ning kaebuseid esitati nii soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinikule, õiguskantslerile kui ka Tööinspeksioonile.

Kuigi seaduse järgi on naistel meestega võrdsed õigused ning neil on õigus saada sama töö eest võrdset tasu, ei järginud tööandjad seda õigust alati. Kuigi naised on meestest keskmiselt rohkem haritud, siis märtsi Eurostati statistika järgi teenisid naised sama töö eest meestest keskmiselt 25,2% vähem palka. Jätakuvalt on olemas nii naiste- kui ka meestekesksed ametid. Juhtivatest ametikohtadest kolmandikul töötavad naised.

Alla 25% puudega inimestest käib tööl. Aasta jooksul esitati puudega seotud diskrimineerimise kohta kaebuseid nii õiguskantslerile kui ka soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinikule. Puudega inimesi diskrimineeriti nii tööle võtmise kui töökohale ligipääsuga.

Ebaproportsionaalselt palju venekeelseid elanikke töötas oskustöölisena ning nende hulgas on võrreldes eestlastega ka jätkuvalt kõrgem töötusmäär. Mittekodanikest elanikud, eriti vene päritolu, väitsid, et keelenõude tõttu diskrimineeriti neid nii tööl kui ka töötasuga. Romadelt laekus teateid tööalase diskrimineerimise kohta (vt 6. osa, rahvuslikud, rassilised, etnilised vähemused).

e. Rahuldavad töötingimused

Riiklik töötasu alammäär oli kõrgem kui vaesuspiir. Ametivõimud tagasid üldjuhul alampalga seadustest kinnipidamise ning rikkumiste ärahoidmiseks kehtisid piisavalt karmid karistused.

Tavaline töönael on 40 tundi. Seaduse järgi peab iga 24-tunnise perioodi kohta olema töötajal vähemalt 11-tunnine järjestikune puhkeaeg. Lühendatud tööaega peab rakendama alaealistele ning nendele, kes töötavad maa all, tervist ohustaval positsioonil või muul eritingimustega ametikohal. Seadusega on sätestatud iga-aastane tasustatud puhkus ning vähemalt 150% töötasu ületundide eest. Valitsus järgis nende nõuete täitmist. Seadusandluses puudub kohustuslike ületundide piirang.

Valitsus on sätestanud töötervishoiu ja -ohutuse nõuded. Ametivõimud on üldjuhul jälginud alampalga, töötasu ning töötervishoiu ja -ohutuse nõudmiste täitmist kõigis sektorites. Nõuete täitmist jälgisid Tööinspeksioon, Terviseamet ja Tehnilise Järelevalve Amet, seda nii ametlikes kui ka mitteametlikes sektorites. Töötervishoiu ja -ohutuse nõudeid rikuti kõige rohkem ehitus- ning puidutöötlemise ettevõtetes. Tööinspeksioon on seaduste täitmise nõudmiseks pädev. Määratud trahvid olid rikkumiste ärahoidmiseks piisavad. Ukrainast pärit inimesi ekspuateriti ametialaselt, eriti ehitussektoris, kus neile tasuti vahel „ümbrikupalgaga“ (maksustamata tulu, sularahas).